

Н. Бакаянова,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат, секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СТАЖУВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні призвело до впровадження деяких нових інститутів, у тому числі інституту стажування в адвокатурі, що актуалізує дослідження правового регулювання та практичних проблем у цьому напрямку.

Стажування майбутніх адвокатів було відомо в історії адвокатури й раніше [1], але в незалежній Україні з'явилося за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. (далі — Закон) [2]. Закон передбачає стажування осіб, які отримали свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту з метою перевірки їх готовності самостійно здійснювати адвокатську діяльність (ч. 1 ст. 10 Закону).

В Україні стажування в адвокатурі відбувається на платній основі згідно із ч. 4 ст. 10 Закону та п. 1.8 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 р. № 81 із наступними змінами (далі — Положення) [3]. Розмір внеску за проходження стажування, що складає 20 мінімальних заробітних плат, встановлено п. 6.1 Положення. У випадку, якщо за результатами стажування рада адвокатів регіону прийняла рішення про продовження стажування (додатково стажування), такий стажист додатково оплачує за таке додаткове стажування плату з розрахунку 2 мінімальні заробітні плати за кожен місяць такого додаткового стажування (п. 6.4 Положення). Якщо ж стажист виявив бажання пройти стажування

додатково в інших адвокатів, крім адвоката-керівника стажування, то такий стажист додатково оплачує за таке додаткове стажування плату з розрахунку 2 мінімальні заробітні плати за кожен місяць такого стажування (п. 6.5 Положення).

Питання проходження стажування та правового статусу стажистів адвокатів привертало до себе увагу науковців та практиків як до прийняття Закону, так і після набрання їм чинності [4]. Проте перші кроки впровадження стажування виявили чимало проблемних питань, шляхи розв'язання яких викликають дискусії.

Так, привертає на себе увагу законопроектна ініціатива народного депутата України П. Д. Петренка про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо умов проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю) № 2300а від 14.06.2013 р. [5]. Проектом Закону пропонується доповнити ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» положенням, відповідно до якого стажування в Україні відбувається на безоплатній основі, плата за організацію та проходження стажування не стягується.

Із зазначеною законопроектною пропозицією узгоджується запропонований у прикінцевих положеннях проекту Закону «Про прокуратуру» № 3541 від 05.11.2013 р. пункт 70 частини 5, що передбачає внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у тому числі щодо безоплатного стажування в адвокатурі

під керівництвом обраного нею адвоката, який надав на це згоду та відповідає вимогам, установленим для керівника стажування [6].

Необхідність прийняття проекту Закону № 2300а від 14.06.2013 р. обґрунтовано потребою визначення на законодавчому рівні таких умов проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, які не допускать будь-яких проявів дискримінації та можливого обмеження у доступі такої особи до адвокатської діяльності, у тому числі за ознакою її майнового стану.

Взагалі, підтримуючи сутність запропонованих змін, слід заперечити проти подібного обґрунтування проекту Закону, адже воно не враховує усіх положень діючого законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Платна основа стажування майбутніх адвокатів не створює обмежень за ознаками майнового стану та не порушує гарантовані державою рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, перш за все тому, що Законом передбачено альтернативні шляхи набуття статусу адвоката.

Якщо звернутися до положень Закону, то згідно з ч. 1 ст. 6 Закону адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Відповідно до ч. 5 ст. 10 Закону від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

Вимоги законодавця щодо необхідності досвіду роботи в адвокатському об'єднанні, адвокатському бюро у адвоката є цілком обґрунтованими. Особа, яка має стаж роботи в якості помічника адвоката, отримує чітке уявлення про

особливості адвокатської діяльності та ознайомлюється із методами її здійснення. Помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю (ч. 1 ст. 16 Закону).

Інші особи, які відповідають вимогам, встановленим ч. 1 ст. 6 Закону, але не працювали помічниками адвоката, мають успішно пройти перевірку щодо готовності самостійно здійснювати адвокатську діяльність з захисту від обвинувачення, представництва та надання правової допомоги у відповідності із вимогами, встановленими законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність. Стажування забезпечує наставництво та передачу досвіду, розуміння стажистом етичного підґрунтя професії, традицій та принципів адвокатури. Протягом стажування стажист адвоката навчається приймати правильні та вчасні рішення при веденні відповідних справ, має можливість опанувати навички професії.

Таким чином, особа, яка прагне набутти статусу адвоката, має можливість обирати: працювати помічником адвоката з отриманням оплати за свою працю чи отримати необхідний стаж роботи в інших сферах юридичної діяльності із наступним проходженням стажування в адвокатурі.

Встановлення плати за проходження стажування було прийнято згідно із світовою практикою регулювання цього інституту. Стажування в адвокатурі є оплачуваним у Великобританії, Австрії, Польщі, Росії, Ірландії та інших країнах. Адвокати не отримують заробітну платню. Оплата праці адвоката є специфічною: гонорари адвокатів визначаються виходячи із складності справи, кваліфікації і досвіду адвоката, фінансового стану клієнта та інших істотних обставин. Отже, якщо адвокат витрачає свій час не на адвокатську діяльність, а на підготовку майбутнього адвоката та перевірку його професійної придатності, час та зусилля адвоката мають бути оплачені.

Розумні доводи щодо підтримки вищезазначеної концепції, тим не менш, поступаються практичній ситуації щодо стажування в адвокатурі, що склалася в Україні. Так, в юридичній спільноті обговорювалося, що встановлена сума є занадто високою та потребує суттєвого зменшення [7]. Для більшості осіб, що вступають до адвокатури, розмір оплати за стажування є непомірним, про що свідчить різке зменшення кількості осіб, що виявляють намір стати адвокатами. Рада адвокатів України вирішила зазначене питання шляхом доповнення Положення нормами, якими передбачається встановлення розстрочки плати за стажування та підстав звільнення соціально незахищених громадян від плати за від стажування. Так, згідно з підп. 6.1.1 Положення у разі сплати внеску на проходження стажування на умовах розстрочки він є незмінним та фіксованим протягом всього періоду розстрочки та визначається з розрахунку мінімальної заробітної плати, встановленої на дату здійснення першого внеску. Відповідно до підп. 6.1.2 за рішенням ради адвокатів регіону від сплати внеску на стажування звільняються повністю або частково інваліди I та II груп, а також одинокі матері (батьки), дохід яких не перевищує однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року [3].

Звертає на себе увагу й точка зору щодо ініціювання внесення змін в ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та визначення організаторами стажування кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіонів замість рад адвокатів регіонів. Таку пропозицію обумовлюють тим, що стажування є складною частиною процедури набуття статусу адвоката, фактично, це друга частина іспиту, а прийняття іспитів та захисту у стажерів є повноваженнями кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіонів [8].

Проте таке обґрунтування за своїм змістом є занадто вільним та неточним: поняття «кваліфікаційний іспит» та «стажування» самостійні, не охоплюють одне інше та визначені відповідно

до ч. 1, 2 ст. 9 Закону та ч. 1, 2 ст. 10 Закону. Крім того, оцінювання результатів стажування Закон та Положення чітко відносять до компетенції ради адвокатів регіону (ч. 2, 6 та 7 ст. 10 Закону, підп. 10.1, 11.2 Положення). Змінювати встановлений порядок слід вважати недоцільним, адже адвокатське самоврядування передбачає розподілення функцій між органами адвокатського самоврядування з урахуванням досвіду та традицій діяльності цих органів, їх навантаження та ефективності здійснення повноважень.

Ключові слова: адвокатура, стажування, набуття статусу адвоката, повноваження органів адвокатського самоврядування.

Автор аналізує повноваження органів адвокатського самоврядування та надає пропозиції щодо подальшого реформування адвокатури в Україні.

Автор анализирует полномочия органов адвокатского самоуправления и высказывает ряд предложений относительно путей дальнейшего реформирования адвокатуры в Украине.

The author analyses the powers of bodies of lawyer self-regulating and draws up proposals for ongoing reform of the Bar in Ukraine.

Література

1. Історія адвокатури в Україні / за ред. Т. В. Варфоломеевої, О. Д. Святоцького. — К., 1992. — С. 44.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України // Голос України. — 2012. — 14 серп., № 148–149.
3. Рішення Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 р. № 81 «Про затвердження Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю» (із змінами, внесеними від 1 черв. 2013 р. № 124, від 27 лип. 2013 р. № 194) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://unba.org.ua>.

